

СЪДЪРЖАНИЕ

ПРЕДСТАВЯНЕ НА ДИНОЗАВРИТЕ 6

Какво са динозаврите?	8
Светът на динозаврите	10
Различия в костите на таза	12
Хранене	14
Анатомия	16
Скелети, черепи и кожа	18
Главен мозък и общуване	20
Яйца и малки	22
Живот на стада	24
Хищници и мършояди	26
Защита и нападение	28
Размери и скорост	30
Рогове и брони	32
Нокти и шипове	34

ДИНОЗАВРИТЕ ОТ А ДО Я 36

Абелизавър	38
Абидозавър	39
Авимим	40
Албертацератопс	41
Албертозавър	42
Алвалкерия	43
Алваресзавър	44

Алозавър	45
Амаргазавър	46
Амбоптерикс	47
Анкилозавър	48
Антарктопелта	49
Анхизавър	50
Апатозавър	51
Аргентинозавър	52
Бауронозавър	53
Бамбираптор	54
Барнионикс	55
Барозавър	56
Бейпязавър	57
Бонитазавра	58
Бореалопелта	58
Брахиозавър	59
Велоцираптор	60
Вуерхозавър	61
Галимим	62
Гаргойлеозавър	63
Гастония	64
Геминираптор	65
Гиганотозавър	66
Гигантораптор	67
Гуанлонг	68
Дацентрур	69
Дейноних	70
Дейнохеър	71

Диаблоцератопс	71
Дилонг	72
Дилофозавър	72
Диплодок	73
Дракорекс	74
Дриозавър	75
Дромеоазавър	76
Европазавър	77
Евскелозавър	78
Евстрептоспондил	79
Едмонтозавър	80
Едмонтония	81
Ейниозавър	82
Еквюбус	83
Еокархария	84
Еокурсор	85
Еораптор	86
Еотиран	87
Еритровенатор	88
Еркету	88
Еуплоцефал	89
Жингшанозавър	90
Завролоф	91
Игуанаколос	92
Игуаногон	93
Инлонг	94
Инцизивозавър	95
Камаразавър	96

Кантасзавър	97
Карнотавър	98
Кархародонтозавър	99
Каудиптерикс	100
Кентрозавър	101
Керберозавър	102
Компсогнат	103
Коритозавър	104
Космоцератопс	105
Криолофозавър	106
Ламбеозавър	107
Леелиназавра	108
Ляонингозавър	109
Маджунгазавър	110
Маменчизавър	111
Масиаказавър	112
Масоспондил	113
Маязавра	114
Мегалозавър	115
Меи	116
Микрораптор	117
Минми	118
Мононик	119
Мутабуразаавър	120
Нигерзавър	121
Номингия	122
Овираптор	123
Ориктогромий	124

Орнитолест	125
Паразавролоф	126
Пахицефалозавър	127
Пелеканимум	128
Платеозавър	129
Прозавролоф	130
Протоцератопс	131
Пситакозавър	132
Ругопс	133
Салтазавър	134
Сегнозавър	135
Сейтааг	135
Синовенатор	136
Синозавроптерикс	137
Синокалиоптерикс	138
Синорнитозавър	139
Синраптор	140
Скутелозавър	141
Сонигозавър	142
Спинозавър	143
Стегозавър	144
Стиракозавър	145
Струциомим	146
Целидозавър	147
Сципионикс	148
Таленкауен	149
Тенонтозавър	150
Тиранозавър	151

Торозавър	152
Трицератопс	153
Троогон	154
Убирахара	155
Унайзавър	156
Уранозавър	157
Фалкарий	158
Фукуизавър	159
Фукуираптор	160
Футалогнкозавър	161
Хазмозавър	162
Хереразавър	163
Хетеродонтозавър	164
Хиподрако	165
Хипсилофогон	165
Хуаксиягнат	166
Целофизис	167
Центрозавър	168
Цератозавър	169
Шувууя	170
Шунозавър	171
Юравенатор	172
Ютараптор	173
Ютацератопс	173
Бележки на изследователя	174

КАКВО СА ДИНОЗАВРИТЕ?

Досега са открити вкаменелости от над 1000 вида динозаври. Името „динозавър“ означава „ужасен гущер“, но всъщност динозаврите не са гущери, а и не всички били ужасни. Някои наистина били по-големи от автобус, но имало и видове с големината на кокошка. Независимо от размерите си, динозаврите имали много сходни белези. Всички се размножавали чрез яйца и били единствените влечуги на всички времена, които не влачели тялото си, а се придвижвали на краката си, разположени под него. Тялото на повечето било покрито с люспи, но имало и динозаври, покрити с пероподобни образувания.

Излюпени. Всички динозаври се излюпвали от яйца. Броните, шиповете и роговете им се развивали с порастването на малките.

Костите на задния пояс са сраснали с гръбначния стълб за повишаване на здравината на скелета и се наричат таз.

Глава. Някои динозаври имали странни образувания на главата си. Този двоен гребен е служел за привличане на брачна партньорка или за сплавване на съперници.

Изправена поза. Разположението на краката под тялото позволява на крайниците да поддържат тежко тяло и да правят по-широки крачки.

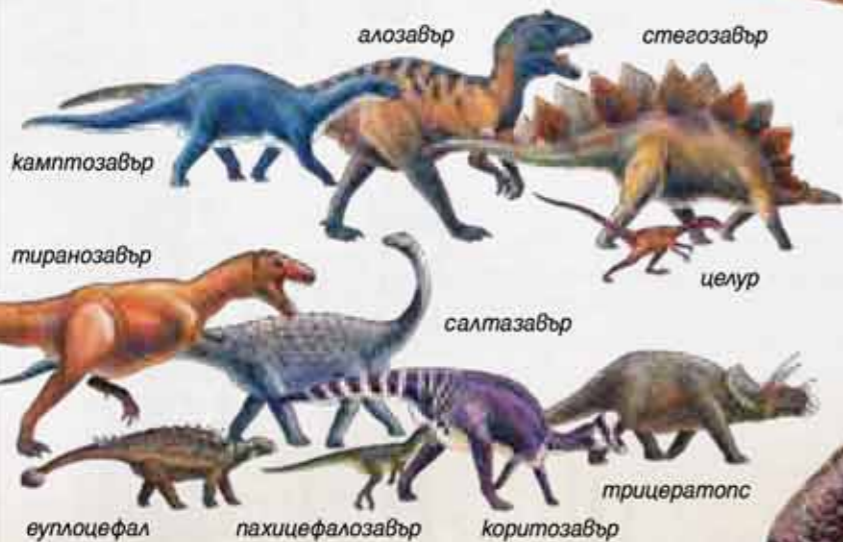
Най-дългият пръст в предните лапи при тероподите служел за сграбчване.

ДИЛОФОЗАВЪР

Този триаски теропод е типичен представител на двукраките динозаври. За разлика от четирискраките, двукраките нямали защитна броня, но били добри бегачи и ловци. Центърът на тежестта на тялото се изместил назад към таза и това улеснило поддържането на равновесието на два крака.

Тазови кости.

Поддържат мускулите, които са заловени за бедрото. Други мускули придвижват краката назад и напред.

Общи предци

Динозаврите били невероятно разнообразни по размери, форма и цветове. Някои имали защитна броня, рогове, клънове или дълги нокти. Въпреки различията си всички те се отнасят към същата група, към която са били причислени и първите два динозавра, описани научно – *игуанодонтът* (през 1826 г.) и *мегалозавърът* (през 1815 г.). През 2010 г. в Танзания бе открит *асилизавърът*, който се смята за възможния общ прародител на всички динозаври.

КОИ ВЛЕЧУГИ НЕ СА ДИНОЗАВРИ?

През мезозойската ера съществували около 40 групи влечуги. Динозаврите обитавали само сушата, а техни родственици господствали в древните морета. Птерозаврите били единствените влечуги, които владеели активния полет.

Птерозаври. Тези летящи влечуги били братовчеди на динозаврите. Поделят се на две групи – рамфоринхоиди (господстващи през юра) и птеродактили (доминиращи през крега).

скафогнат

Нотозаври. Името означава „лъжлив гущер“. Приличали на по-късните плезиозаври, но били разпространени в океаните през триас.

нотозавър

Синапсиди. Това са едри четирикраки влечугоподобни животни, които се появили заедно с влечугите и живели преди динозаврите. *Диметродонтът* е представител на пеликозаврите – група по-примитивни синапсиди. Живял 75 милиона години преди динозаврите. От терапсидите се развили бозайниците.

диметродон

Плиозаври. Тези морски хищници имали къса шия и издължена глава, за разлика от родните им – дълговратите плезиозаври.

липлевродон

бернисарция

Крокодили.

Съществували няколко десетки вида, някои живеели на сушата, други – в морето. *Бернисарцията* е най-древният известен крокодил, дълъг едва 60 см.

АНКИЛОЗАВЪР

РАСТИТЕЛНОЯДЕН

КЪСНА КРЕДА

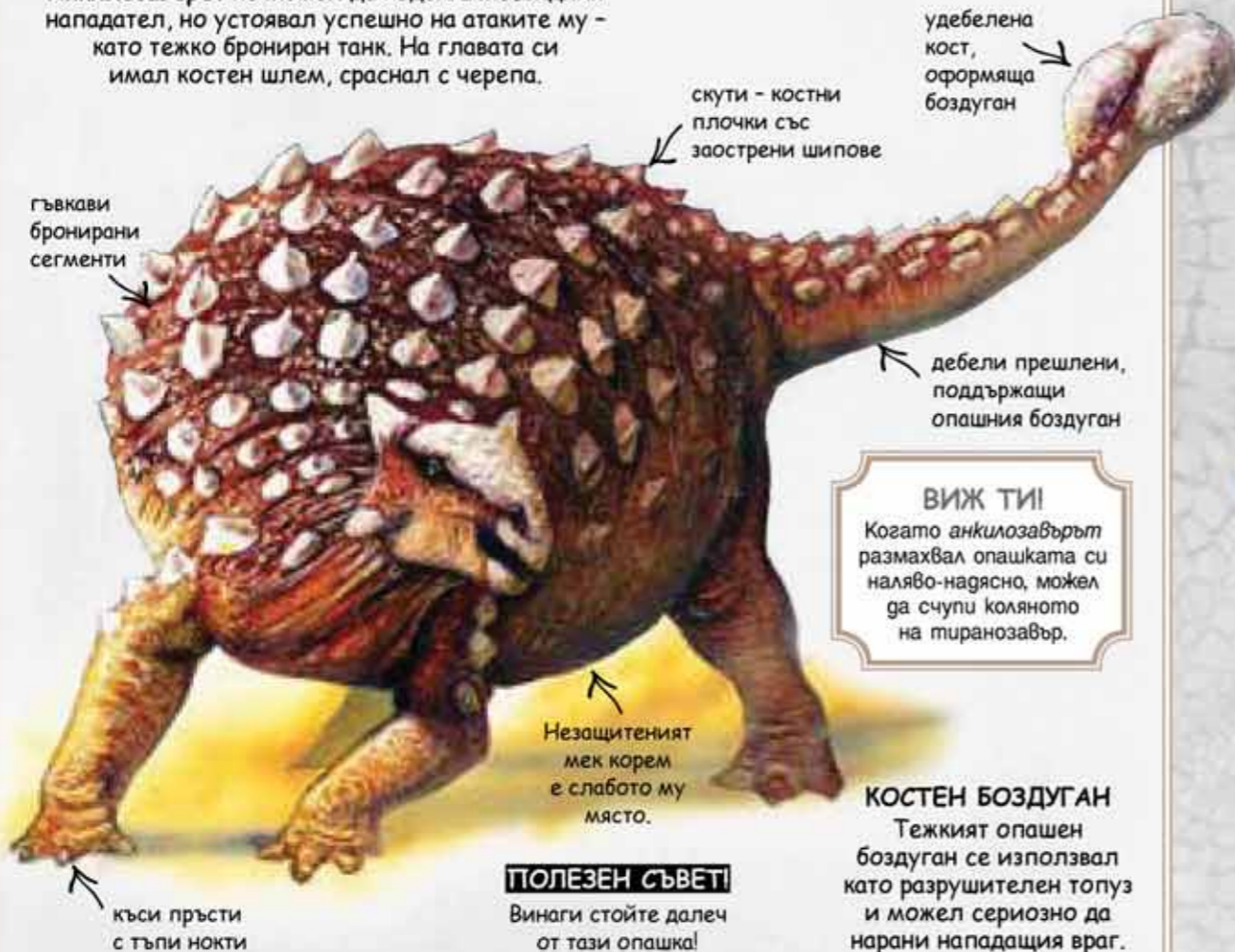
СТЕПЕН НА ОПАСНОСТ - 3

Местонаходище: Монтана, САЩ
 Местообитание: субтропични крайбрежни равнини
 Период: преди 70-65 милиона години
 Значение на името: „сраснал, съчленен гущер“

БРОНИРАН КАТО ТАНК

Анкилозавърът не можел да надбяга месоядни нападател, но устоявал успешно на атаките му - като тежко брониран танк. На главата си имал костен шлем, сраснал с черепа.

ВИЖ ТИ!
 Когато анкилозавърът размахвал опашката си наляво-надясно, можел да счупи коляното на тиранозавър.

КОСТЕН БОЗДУГАН
 Тежкия опашен боздуган се използвал като разрушителен топуз и можел сериозно да нарани нападащия враг.

ПОЛЕЗЕН СЪВЕТ!
 Винаги стойте далеч от тази опашка!

Дължина, тегло: 8 м, 1,7 т
 Група: птицетазови, анкилозаври
 Семейство: Анкилозаврови

• Анкилозавърът имал до осем въздушни камери по носните си пътища. Чрез тях охлажда мялото си. Те му осигурявали и отлично обоняние.

АНТАРКТОПЕЛТА

РАСТИТЕЛНОЯДЕН

КЪСНА КРЕДА

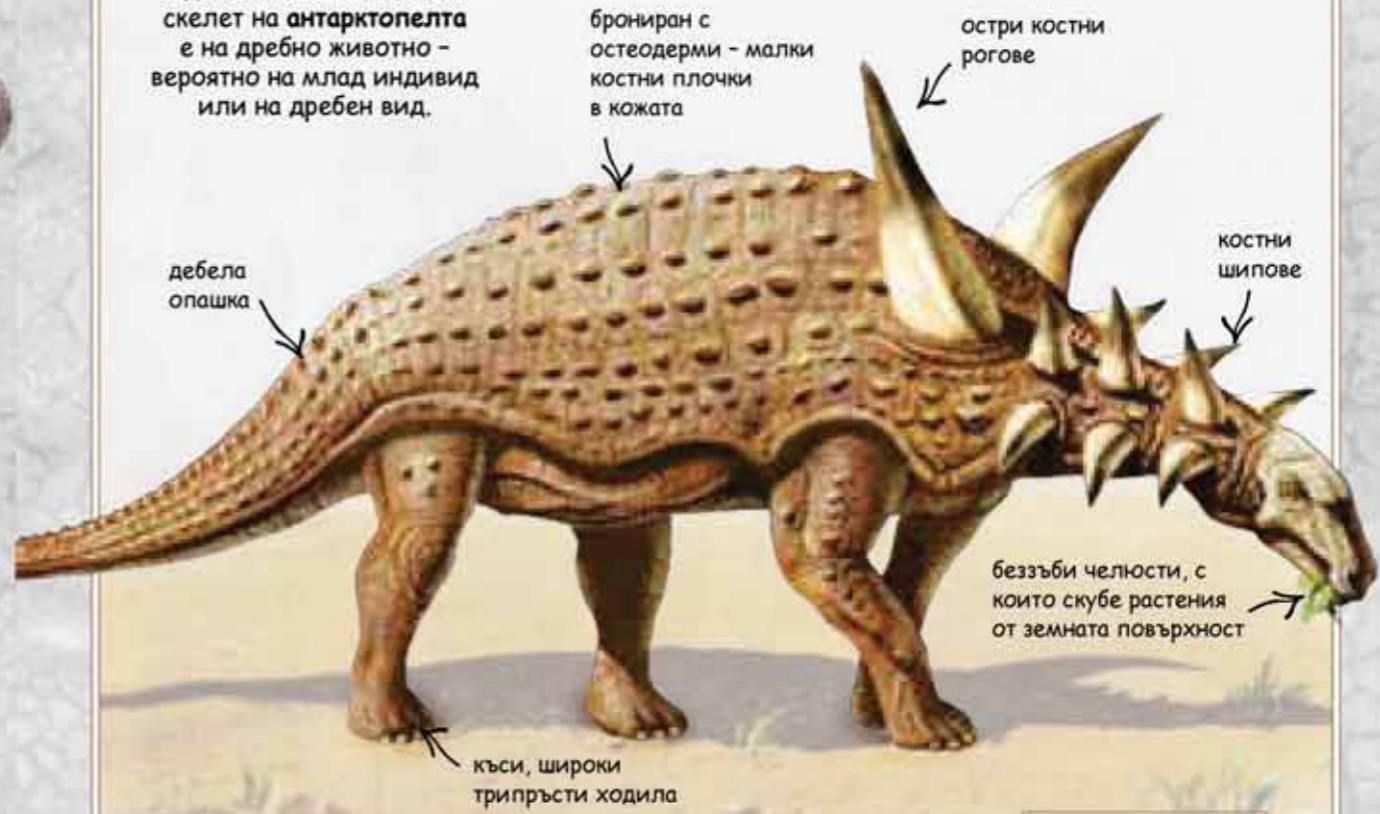
СТЕПЕН НА ОПАСНОСТ - 3

Местонаходище: Антарктида
 Местообитание: изголилни гори
 Период: преди 74-70 милиона години
 Значение на името: „антарктически щит“

АНТАРКТОПЕЛТА БЕБЕ

Единственият изкопаем скелет на антарктопелта е на дребно животно - вероятно на млад индивид или на дребен вид.

АНТАРКТИЧЕСКА ИЗОЛАЦИЯ
 Нодозаврите били по-ранни от анкилозаврите и все още не притежавали тежка броня. Антарктопелтата е късен нодозавър. Тя вероятно останала изолирана на Антарктида и там продължила еволюцията си.

ПОЛЕЗЕН СЪВЕТ!
 Бъдете внимателни, когато доближавате този динозавър! Той ще насочи шиповете си към вас!

ВИЖ ТИ!
 През късна креда в Антарктида било много по-топло, отколкото е днес. Тя била обрасла с листопадни гори.

Дължина, тегло: 4 м, 900 кг
 Група: птицетазови, анкилозаври
 Семейство: Нодозаврови

• Подобно на живелия преди нея анкилозавър, антарктопелтата имала мощна броня, но по намерените вкаменелости учените не са установили дали е имала опашен боздуган.

ДЕЙНОНИХ

МЕСОЯДЕН

РАННА КРЕДА

СТЕПЕН НА ОПАСНОСТ - 5

Местонахождение: САЩ
Местообитание: гори и равнини
Период: преди 115-108 милиона години
Значение на името: „ужасен нокът“

ПОРАЗЯВАЩ НОКЪТ

Този птицеподобен динозавър не бил особено голям, но бил страшен хищник. Вторият пръст на всеки от задните му крака имал дълъг сърповиден нокът, остър като бръснач. Това било основното му оръжие за нападение. С този нокът, дълъг 13 см, нанасял смъртоносни рани на жертвите си.

ВИЖ ТИ!

Зъбите на дейнониха действали като трион. С тях той разрязвал кожата, мускулите и костите на жертвите си.

ПОЛЕЗЕН СЪВЕТ!

Стойте надалеч! Той е бърз и безпощаден!

голям нокът на втория пръст

ТРИОНОВИДНИ ЗЪБИ
Със закривените си зъби с трионовидно назъбени ръбове хапел смъртоносно.

НОКЪТ УБИЕЦ
Нокътят можел бързо да се завърти на 180°.

• Изследванията на дейнониха за пръв път доказали, че не всички динозаври били бавно-подвижни, както се смятало дотогава, и че имало и изключително бързи и ловки динозаври.

Дължина, тегло: 2.5-3.5 м, 50 kg
Група: гущероптазови, тероподи
Семейство: Дромеозаврови

ДЕЙНОХЕЙР

ВСЕЯДЕН

КЪСНА КРЕДА

СТЕПЕН НА ОПАСНОСТ - 2

Местонахождение: Монголия
Местообитание: речни дельти
Период: преди 70 милиона години
Значение на името: „ужасна ръка“

ПОЛЕЗЕН СЪВЕТ!

Огледайте се край реката! Дейнохейрът може да гази във водата, за да избяга от хищници или да стигне до храната си.

ТРОМАВ

Бил много по-едър от другите видове в семейството си, като например галимима. Дейнохейрът не можел да бяга. Придвигвал се тромаво на дебелите си крака.

дебели крака и таз за поддържане на тежестта

ДИАБЛОЦЕРАТОПС

РАСТИТЕЛНОЯДЕН

КЪСНА КРЕДА

СТЕПЕН НА ОПАСНОСТ - 3

Местонахождение: САЩ
Местообитание: гори край езера и реки
Период: преди 80 милиона години
Значение на името: „лице с дяволски рога“

РОГАТ ДЯВОЛ
Огромната му глава е дълга метър от върха на клонестата муцуна до задната част на костната яка. Необичайно за тези цератопсови динозаври е да имат толкова дълги шипове над очите. Твърде дълги - 50 см, са и извитите рога на яката.

ПОЛЕЗЕН СЪВЕТ!

Спазвайте дистанция - този динозавър може да нападе без предупреждение.

Дължина: 12 м
Група: орнитомимозаври
Семейство: Дейнохейрови

Дължина: 5.5 м
Група: цератопси
Семейство: Цератопсови